

Erik Noaksson
Samhällsutveckling
Tfn: 063146562
E-post: erik.noaksson@regionjh.se

Vattenmyndigheten i Bottenhavets
vattendistrikt
Länsstyrelsen i Västernorrlands län
871 86 Härnösand

Samråd om viktiga vattenfrågor och arbetsprogram med tidplan i Bottenhavets vattendistrikt (8763- 2024)

Bakgrund

Länsstyrelsen i Västernorrlands län, som också är Vattenmyndighet för Bottenhavets vattendistrikt, samråder om viktiga vattenfrågor i Bottenhavets vattendistrikt (som Jämtlands län tillhör) genom Arbetsprogram med tidplan och översikt över väsentliga frågor inför arbetet med förvaltningsplan 2027–2033. I samrådsdokumentet redovisas frågor som vattenmyndigheten identifierat som viktiga för att förvaltningen av sjöar, vattendrag, grundvatten och kustvatten ska fungera på ett bra sätt, och vilka förbättringar som behövs. Syftet med samrådet är att få in synpunkter på om vattenmyndigheten har fångat upp de viktigaste frågorna, och att få in förslag till förbättringar, kompletteringar eller omprioriteringar.

Vattenmyndigheten har tagit fram några frågor som man särskilt önskar svar på under samrådet. Region Jämtland Härjedalen redovisar nedan svar på ett urval av dessa utifrån samrådsunderlaget.

1. Finns det några ytterliga perspektiv eller områden, än det som finns beskrivet i dokumentet, som är viktiga för Vattenmyndigheten i Bottenhavet att ta med sig i det kommande arbetet?

Utifrån Region Jämtland Härjedalens synvinkel finns det några perspektiv och områden som vi skulle vilja uppmärksamma i arbetsprogrammet för förvaltningsplanen utifrån länets vattenresurser. Nedan berörs de under respektive kapitel i samrådsunderlagets arbetsprogram:

4. Grön omställning av industri och samhälle

Region Jämtland Härjedalen stödjer skrivningarna under kapitel 4.1.4 Mineraltillgångar och gruvdrift samt 4.1.4.1 Gruvnäringsens påverkan på vattnet, men vill här särskilt uppmärksamma de politiska ställningstagande som är gjorda över tid kopplat till just alunskiffer och prospektering, provbrytning eller gruvdrift av uran i länet.

I december 2020 mottog Region Jämtland Härjedalen regeringens remiss av betänkandet Utvinning ur alunskiffer (SOU 2020:71). I det yttrande som regionala utvecklingsnämnden enhälligt beslutade om i februari 2021, § 11, framförs att Region Jämtland Härjedalen anser att de föreslagna skärpningarna i lagstiftningen är otillräckliga för att skydda miljön i områden med alunskiffer, samt att Region Jämtland Härjedalen vill se ett förbud mot brytning av alunskiffer i Sverige. I februari 2023 lämnade Karin Thomasson (MP) och Conny Wahlström (MP) in motion som föreslog att Region Jämtland Härjedalen uttalar att man motsätter sig all prospektering, provbrytning eller gruvdrift av uran i länet. De svenska uranfyndigheterna finns i urberget och i alunskiffrar. De mörka alunskiffrarna är de yngsta fyndigheterna som innehåller de största samlade uranmängderna i Sverige och dessa förekommer i större mängd bland annat i fjällkedjans randområden i Jämtlands län. Motionen besvarades av regionfullmäktige i juni 2023, § 83, där regionfullmäktige beslutade att bifalla motionen.

I arbetet med mål och långsiktiga prioriteringar för den regionala utvecklingspolitiken i Jämtland Härjedalen 2024–2050 (RS/576/2024) i 23 oktober 2024 förtydligade Regionstyrelsen Regionens ställningstagande på följande sätt "En av de fundamentala förutsättningarna för att Jämtland Härjedalen ska vara en attraktiv region att bedriva verksamhet i, att bo i samt flytta till, är att bevara miljön i allmänhet och tillgången till dricksvatten i synnerhet. Därför anser vi att gruvbrytning i alunskiffer i geografiska områden runt Storsjön i Jämtlands län inte ska beviljas."

4.1. Resurser i Bottenhavets vattendistrikt

4.1.4. (tillägg till befintlig underrubrik)

EU's lagstiftningspaket kopplat till den gröna omställningen (Green Deal) bör beskrivas och förklaras mer hur den kommer ha påverkan på vattenförvaltningsfrågorna då dessa lagar och direktiv kommer införas i svenska lag. Speciellt gäller detta CRMA (Critical Raw Materials Act) med krav på "snabbspår" vid handläggning (max 27 månader) av brytningstillstånd för särskilda och kritiska mineraler. Om, och hur, detta kommer att hanteras vid implementering i svenska lag kommer sannolikt i mycket hög grad påverka vattenförvaltningsfrågor i stort och ex. dricksvattenfrågor i synnerhet på flera håll i Bottenhavets vattendistrikt, ex. i Jämtlands län och Storsjön, som idag har inte mindre än sex ytdricksvattentäkter som då exempelvis berörs.

Förslag på tillägg i ny underrubrik enligt nedan:

4.1.6. Livsmedelsproduktion och ökad självförsörjningsgrad – Avsaknad av resonemang kring vattenbruk, hydro- och akvaponi med reflektioner kring övergången från sjö/vattenbaserade odlingssystem till landbaserade recirkulerande system (RAS). Här bör frågor som rör recipientutveckling, tillgång på processvatten av högsta kvalitet, samt konflikt med redan etablerade processverksamheters miljötillstånd (med ex. högre närsaltsutsläpp) adresseras och diskuteras ur ett konkurrensperspektiv kopplat till regional näringslivsutveckling och en grön omställning till fördel för mer hållbara miljötekniker för livsmedelsproduktion. Dessa målkonflikter bör uppmärksammas i en förvaltningsplan och arbetsprogram då de är viktiga för en grön hållbar omställning.

4.2. Planering för en växande befolkning

Förslag på tillägg i nya underrubriker enligt nedan:

4.2.3. Resonemang saknas kring behov av fungerande avloppsrening i glesa miljöer, både med avseende på närsalter, men även miljögifter/läkemedelsrester och parasiter/virus som även adressera möjliga alternativ (utifrån befintlig lagstiftning) ur ett ekonomiskt perspektiv där det idag saknas förutsättningar att nå skalfördelar utifrån för låga personekvivalenter kopplat till respektive reningsverk.

4.2.4. PFAS-kontaminerade områden, särskilt Storsjön i Jämtlands län, bör få ett särskilt fokus utifrån dess höga antal (6) av kommunala ytvattentäkter som finns i sjön. Det stora område på Frösön, kopplat till Försvarets tidigare flygflottilj I5, bör här ges särskild prioritet med avseende på skyndsamt sanering och riskminimering avseende människors exponering för PFAS via dricksvatten, men även genom konsumtion av fisk från Storsjön.

4.3. Klimatförändringarnas effekter

Förslag på tillägg i ny underrubrik enligt nedan:

4.3.5. Avsaknad av resonemang kopplat till tidigare MIFO-inventeringar och identifierade förorenade markområden i nära anslutning till vatten, så som Indalsälven, och deras långsiktiga negativa påverkan på vattenkvaliteten med behov av stora saneringsåtgärder under förvaltningsperioden 2027-2033. Här kan exempelvis ökad nederbörd orsaka ökad risk för skred och urlakning av miljögifter i dessa förorenade markområden som bör tas i beaktande av förvaltningsplanen. Exempelvis berör detta flertalet MIFO-områden i direkt närhet av exempelvis Indalsälven (i högst riskklassen) som riskerar spridning och kontaminering av stora områden nedströms i recipienten ut i Bottenhavet.

4.4. Beredskap i en osäkrare värld

Förslag på tillägg i ny underrubrik enligt nedan:

4.4.1. Avsaknad kring resonemang om ökat fokus på självförsörjning och livsmedelsproduktion kopplat till hög och tillfredställande tillgång på vatten av högsta kvalitet.

2. Finns det några ytterligare hinder och lösningar inom vattenförvaltningen, än det som finns beskrivet i dokumentet, som Vattenmyndigheten i Bottenhavet ska ta med sig?

Utifrån Region Jämtland Härjedalens synvinkel finns det några hinder och lösningar som vi skulle vilja uppmärksamma i arbetet framåt med förvaltningsplanen utifrån länets vattenresurser. Nedan berörs dom under respektive kapitel i samrådsunderlagets arbetsprogram:

5. Arbetet framåt

5.2. Dricksvattenfrågor

Förslag på tillägg i nya underrubriker enligt nedan:

5.2.2. Recipientutveckling som del i den övergripande förvaltningsplanen för Bottenhavets vattendistrikt – säkerställa recipienter av högsta status som möjliggör etablering av ny industri inom ex. livsmedelsproduktion som kan skapa jobb och tillväxt samtidigt som självförsörjningsgraden av livsmedel ökar. Detta innefattar exempelvis befintliga vattenverksamheter med stora utsläpp av exempelvis närsalter som kan hindra nyetablering i recipienten av industriverksamheter med mycket lägre utsläpp, exempelvis kopplat till vattenbruk och landbaserade recirkulerande system (RAS). Detta berör även en högre saneringstakt av tidigare identifierade MIFO-områden (särskilt de i högsta riskklass) inom avrinningsområdet, speciellt de som ligger i direkt anslutning till ex. Indalsälven. Nyligen (hösten 2024) utförda sedimentundersökningar i Storsjön utanför bland annat Ås (uppströms inloppet till Indalsälven) visar på förhöjda halter av flertalet organiska miljögifter (särskilt PAH men även dioxin) men även metaller och metylkvicksilver i de djupaste delarna av Åssjön. Detta tyder på långväga transport av persistenta organiska miljögifter, sannolikt från uppströms belägna riskklass 1 områden, då andra föroreningskällor från industriella verksamheter inte finns i området. Denna typ av diffus långsiktig förorening av en recipient och vattentäkt måste nu adresseras tydligare i förvaltningsplanen för att säkerställa tillfredställande vattenkvaliteter i hela avrinningsområdet. Om inte detta görs riskeras stora områden att inte kunna användas för exempelvis både nuvarande och framtida livsmedelsproduktion. Denna fråga berör även framtida planer på mineralutvinning och de risker som detta medför för människors hälsa inom vattenområdet. Den kontamineringsituation som nu föreligger i Storsjön, med risk för spridning nedströms till bottenhavet, visar på hur känsliga våra akvatiska system är för föroreningar av persistenta organiska föroreningar och tungmetaller. När en kontaminering väl har skett är det i princip omöjligt att sanera vattensystemet och få tillbaka den

vattenkvalitet som en gång var. Detta är viktigt att detta uttrycks tydligt i förvaltningsplanen.

5.2.3. Öka stöd och kunskapen kring VA-frågor generellt, och mer specifikt, tillsammans med vattendistriktets kommuner i synnerhet för att underlätta nyinvesteringar och stärka underhåll och drift av befintliga VA-lösningar och system, speciellt i glesa kommuner och områden i inlandet med få personekvivalenter kopplat till respektive kommunalt reningsverk vilket medför höga driftskostnader. Här bör alternativa VA-lösningar belysas, utredas och skapa kunskap kring inom befintlig lagstiftning.

5.3. Miljögifter

Förslag på tillägg i nya underrubriker enligt nedan:

5.3.2. PFAS-kontaminerade områden, särskilt Storsjön i Jämtlands län, bör få ett särskilt fokus utifrån dess höga antal (6) av kommunala ytvattentäkter som finns i sjön. Det stora område på Frösön, kopplat till Försvarets tidigare flygflottilj I5, bör här ges särskild prioritet med avseende på skyndsamt sanering och riskminimering avseende människors exponering och hälsa för PFAS via dricksvatten, men även genom konsumtion av fisk från Storsjön.

5.3.3. Sanering och åtgärder av tidigare identifierade MIFO-områden belägna i riskmiljöer nära känsliga vattenmiljöer och recipienter, exempelvis i anslutning till Indalsälven (klass 1 områden), som både kan påverka människors hälsa men även möjligheterna till nyetableringar av industri och livsmedelsproduktion, särskilt i glesa områden och kommuner.

Förslag på tillägg i ny underrubrik enligt nedan:

5.6. Livsmedelsproduktion och självförsörjning

5.6.1. Nya vattenbrukstekniker med recirkulerande akvatiska system (RAS) och behov kopplat till dessa bör särskilt uppmärksammas inom förvaltningsplanen för Bottenhavets vattendistrikt då distriktet redan idag är ledande inom området och uppmärksammat i de regionala utvecklingsstrategierna för både Västernorrland och Jämtland Härjedalen.

3. Har vattenmyndigheten på en övergripande nivå fångat upp de viktigaste frågorna för förvaltningen av våra vatten? Kommentera gärna ditt svar
 - a. Ja, med kompletteringar kopplat till svaren ovan
4. Kapitel 4 är en omvärldsspaning kring den gröna omställningen i distriktet, håller du med om vattenmyndighetens beskrivning? Kommentera gärna ditt svar
 - a. Se svar ovan inom respektive kapitel

5. Kapitel 5 beskriver större utmaningar gällande vattenmiljön vi ser kommer att prägla vattenförvaltningsarbetet kommande år. Håller du med om vattenmyndighetens beskrivning? Kommentera gärna ditt svar
 - a. Se svar ovan inom respektive kapitel

6. Vattenråden är en viktig del i det lokala arbetet med vattenförvaltning, samarbetar ni med dem?
 - a. Region Jämtland Härjedalen har tidigare tagit initiativ till bildandet av ett länsövergripande vattenråd tillsammans med Länsstyrelsen och länets kommuner inom vårt befintliga samverkansorgan – Energi och klimatrådet. Tyvärr har det initiativet inte utvecklats till en livskraftig och fungerande plattform varvid ett nytt initiativ skulle behöva initieras i samverkan med berörda parter i Jämtlands län. Utmaningar med att bilda livskraftiga vattenråd kan vara en generell fråga värd att uppmärksamma inom förvaltningsplanen.

REGION JÄMTLAND HÄRJEDALEN

Jonas Andersson
Ordförande regionala utvecklingsnämnden

Magnus Aspegren
Regional utvecklingsdirektör